

Tarmcancerscreening

version 2021-02-25

Fakta om sjukdomen

- Cancer i tjock- och ändtarm är den tredje vanligaste cancerformen i Sverige efter bröstcancer och prostatacancer
- Sammanräknat är även tjock- och ändtarmscancer den tredje vanligaste dödsorsaken bland de som avlider av en cancer i Sverige, efter lung- och prostatacancer.
- Under 2019 insjuknade 6 910 personer i Sverige i tjock- eller ändtarmscancer.
- Den vanligaste åldern att insjukna vid är 72 år. Bara 5 % insjuknar innan 50 års ålder.
- 5-årsöverlevnaden för hela gruppen är cirka 65 %.
- Överlevnaden är starkt beroende av tumörstadiet. Ju tidigare cancer hittas, desto större chans för fullständig bot.
- Förstadierna till cancer kallas adenom (eller polyper i dagligt tal). Dessa kan hittas i tarmen upp till 10 år innan cancer utvecklas.
- Det är relativt vanligt med adenom i tarmen. Vid rutinkoloskopier på 60-70-åringar hittar man adenom hos omkring 30 procent av de som undersöks.
- Den stora majoriteten av all cancer i tarmen uppstår i ett adenom. Om man tar bort adenomen minskar risken att de utvecklas till cancer.
- Har man inga adenom i tarmen anses risken för att utveckla cancer i tarmen inom tio år som mycket liten.
- Om man har symptom från tarmen ska man kontakta den vanliga sjukvården och inte vänta på att bli erbjuden en provtagning.

Fakta om screeningen

- Screeningen minskar risken att dö i tjock- och ändtarmscancer med minst 15 %.
- Screeningen innebär att personer i utvalda åldersgrupper i de regioner som infört screening blir erbjudna någon form av provtagning eller undersökning.
- Region Stockholm, Gotland och Dalarna erbjuder för närvarande screening för cancer i tarmen (feb 2021). Regionerna Skåne, Örebro, Östergötland och Norrbotten ska starta sådan screening under 2021. Övriga regioner kommer successivt införa sådan screening med start 2022.
- Alla som ingår i utvalda åldersgrupper för screening för tjock- och ändtarmscancer får automatiskt ett brev till sin folkbokföringsadress med ett erbjudande om att göra ett avföringsprov för att undersöka om de har osynligt blod i avföringen (bajset).
- Man behöver och kan inte själv anmäla sig till screeningen.
- Brevet innehåller en instruktion, en provtub och ett svarskuvert.
- Provet är gratis, man gör det själv hemma och skickar sedan in det för analys i ett bifogat portofritt svarskuvert.
- Proverna analyseras på Karolinska Universitetssjukhuset och svarsbrev skickas ut inom fyra veckor.
- I regionerna Stockholm och Gotland omfattar erbjudandet från och med 2021 alla personer mellan 60 och 70 år. Alla årskullar får inte erbjudande samma år utan enligt ett rullande schema (se 1177.se/stockholm/kolla-tarmen)

- I Region Dalarna gäller i år erbjudandet alla som fyller 60 år under 2021 (födda 1961). Under 2022 kommer alla i Dalarna som fyller 60, 62 och 64 få erbjudande om screening. Därefter kommer screeningen att byggas ut så att man inom några år kommer att erbjuda provtagning till alla i åldrarna 60-74 år.
- Om avföringsprovet är normalt erbjuds man ny provtagning efter två år
- Ungefär två procent av de som skickar in avföringsprov har spår av blod i avföringen. Blod i avföringen behöver inte vara orsakat av cancer, men måste alltid utredas
- Om avföringsprovet visar spår av blod erbjuds man en kameraundersökning av tjocktarmen på en koloskopimottagning inom den region där man bor.
- Om koloskopin inte visar något avvikande får man ett nytt erbjudande att göra ett avföringsprov efter två år.
- Personer som redan går på regelbundna koloskopikontroller kan kontakta sin läkare för att se om de behöver delta i screeningprovtagningen.

Fakta om koloskopi

- Koloskopi är en kameraundersökning av tjocktarmen
- Inför undersökningen behöver tarmen vara tom. Ju renare tarmen är, desto lättare är det att se även små förändringar. Det är viktigt att följa instruktionerna som mottagningen skickar ut. Man behöver följa vissa kostråd och dricka ett laxerande medel.
- Koloskopin kan av vissa uppfattas som obehaglig eller pinsam. Personalen som utför undersökningen har stor erfarenhet av att ge ett tryggt omhändertagande. Det finns också möjlighet att få smärtstillande eller lugnande medicin.
- Om man hittar adenom (förstadier till cancer) kan dessa nästan alltid tas bort i samband med undersökningen.
- Om man hittar cancer tas vävnadsprover. Även andra utredningar kan bli aktuella, som röntgen och blodprover. Man får en kontaktsjuksköterska som ser till att utredningen går snabbt och smidigt. Inom några veckor får man komma till en läkare på kirurgkliniken för att diskutera behandling.

Källor: <https://cancercentrum.se/globalassets/cancerdiagnoser/tjock--och-andtarm-anal/kvalitetsregister/tjock--och-andtarm-2020/patientrapport-2019-kolorektal.pdf>

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikammen/cancer/>

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2018-6-10.pdf>

<https://www.1177.se/Stockholm/behandling--hjalpmedel/undersokningar-och-provtagning/titthalsundersokningar---skopier/koloskopi/>

<https://www.1177.se/Stockholm/behandling--hjalpmedel/undersokningar-och-provtagning/provtagning-och-matningar/avforingsprov/screening-for-tidig-upptackt-av-tjock-och-andtarmscancer/>

<https://www.1177.se/Stockholm/sjukdomar--besvar/cancer/cancerformer/tjocktarmscancer-och-andtarmscancer/>